

УДК 631.363

МЕТОДИКА ЕКСПЕРЕМЕНТАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПРОЦЕСУ ЕКСТРУДУВАННЯ КОРМОВИХ КОМПОНЕНТІВ З МЕТОЮ ЗБІЛЬШЕННЯ ЇХ ЗАСВОЮВАНOSTІ

Ратніков Є.М.¹, аспірант,

Мілько Д.О.¹, д.т.н., професор

¹Таврійський державний агротехнологічний університет

імені Дмитра Моторного, м. Мелітополь, Україна.

Постановка проблеми. Ефективним методом впливу на перетравність та кормову цінність зернових кормів є обробка їх в екструдерах, в яких корм піддається впливу високого тиску і температури. В результаті, складні структури білків та вуглеводів розкладаються на простіші, клітковина – на вторинний цукор, крохмаль - до простих вуглеводів. Основні та найбільш важливі зміни в кормі при проходженні його через екструдер, відбуваються в зоні екструзії. При швидкому переході корму із зони високого в зону атмосферного тиску акумульована в ньому енергія вивільнюється зі швидкістю, приблизно рівною швидкості вибуху.

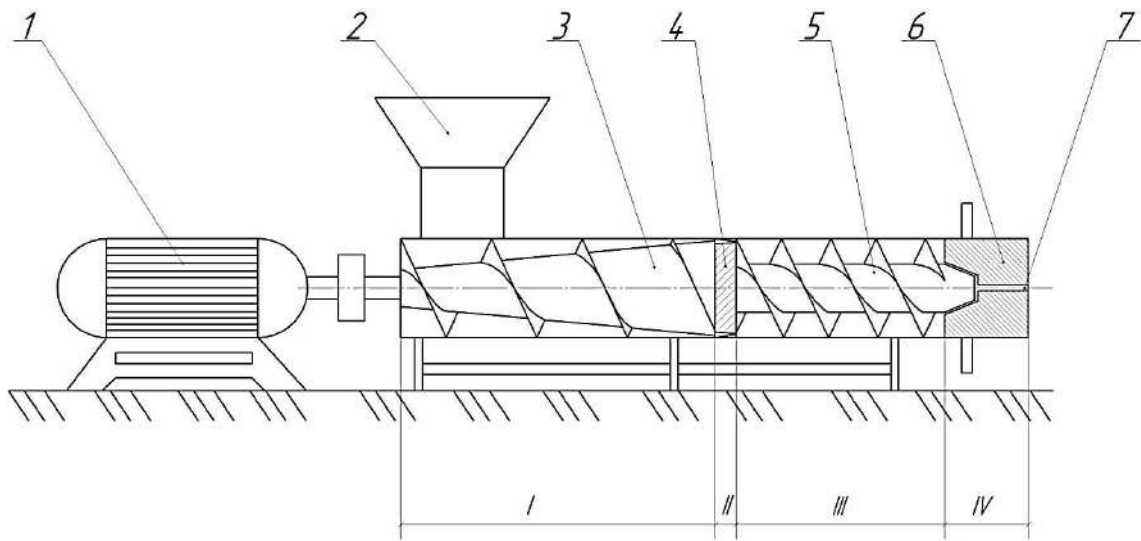
При цьому в кормі відбуваються глибокі перетворення його структури: розрив кліткових стінок, деструкція, гідроліз. Для отримання корму високої якості необхідно, щоб процес екструзії протікав стабільно в рівноважному режимі. На практиці це складно реалізувати, оскільки на роботу екструдера впливає ряд конструкційних параметрів робочого органу, від яких залежить якість приготовленого корму і продуктивність екструдера.

Основні матеріали дослідження. Підвищення ефективності використання зерновмісних сумішей та відходів життєдіяльності тварин і птиці на сучасному етапі можливо шляхом удосконалення технологічного процесу екструдювання та раціональному використанню фізико-механічних та технологічних властивостей матеріалу.

Тому для досягнення цієї мети слід приділити достатньо уваги оптимізації параметрів і режимів роботи шнекового екструдера, що забезпечить енерго- і ресурсозбереження та зниження собівартості основної продукції птахівництва.

Екструдер працює наступним чином: компоненти зерновмісної суміші (послід) завантажуються в отвір 2, після чого вмикається привод 1. Суміш транспортується по ділянці I ущільнювальною частиною шнека 3, на ділянці II суміш додатково перемішується та перетирається в змішувальній частині 4 із додатковим нагріванням.

Після виходу з ділянки II суміш потрапляє до ділянки III де підхоплюється двозахідною частиною 5 шнека та транспортується до ділянки екструдуювання IV з філь'єрою 6.

Рис. 1. Конструктивно-технологічна схема екструдера.

1 – привод; 2 – завантажувальний отвір; 3 – шнековий робочий орган (ущільнювальна частина); 4 – змішувальна частина; 5 – нормалізуюча частина; 6 – філь'єра; 7 – вивантажувальний отвір.

Для опису досліджуваного процесу в області оптимуму використовуються плани другого порядку, що дають можливість одержати функцію відгуку - математичну модель у вигляді полінома другого порядку [1].

$$y = b_0 + b_i x_i + b_{ij} x_i x_j + b_{ii} x_i^2, \quad (1)$$

де b_0, b_i, b_{ij}, b_{ii} - коефіцієнти регресії.

Найбільш економічним проведенням експериментів, яке дозволяє одержати уяву про функцію відгуку - поліном другого порядку, є варіювання факторів на трьох рівнях.

Кодування факторів виконується по формулі:

$$x_i = (X_i - X_{0i})/\varepsilon, \quad (2)$$

де x_i – кодоване значення фактору (безрозмірна величина), для верхнього, центру експерименту та нижніх рівнів, вони позначені відповідно +1, 0 і -1;

X_i - натуральне значення фактора;

X_{0i} – натуральне значення факторів на нульовому рівні;

ε - натуральне значення інтервалу варіювання фактора.

Інтервали і рівні варіювання факторів при проведенні лабораторних і експериментальних досліджень наведені в табл. 1

Таблиця 1

Рівні і інтервали варіювання факторів при дослідженнях

Рівні і інтервали варіювання	Кодова незначення	Фактори і їх позначення			
		Дисперсність посліду I, мм	Швидкість обертання шнеку n, об/хв	Середня вологість посліду γ , %	Відстань між витками шнеку B, мм
		X ₁	X ₂	X ₃	X ₄
Верхній рівень	+1	0,5	300	55	12
Основний рівень	0	1,0	600	60	17
Нижній рівень	-1	1,5	900	65	22
Інтервал варіювання	ε	0,5	300	5	5

Для трифакторного експерименту використовується трирівнева матриця оптимального плану Бокса (B3), для чотирьохфакторного – використовується чотирирівнева оптимального плану (B4) для 4-х факторів [2]

Висновки. Застосування математичних методів, зокрема математичного планування у декілька разів зменшує число дослідів, дає змогу оцінити вплив факторів; одержати математичну модель процесу та визначити оптимальні умови його параметрів і режимів і т.ін. Поєднання цього із застосуванням електрообчислювальної техніки, яка отримала зараз широкого розповсюдження, дозволяє швидко обробляти результати і вносити корективи в дослідження прямо в процесі їх виконання.

Список літератури.

1. Мельников С.В. Планирование экспериментов в исследованиях сельскохозяйственных процессов. / С.В. Мельников, В.Р. Алешкин, П.М. Рощин - Л.: Колос, 1972. - 200 с.
2. Ашмарин И.П. Быстрые методы статистической обработки и планирования экспериментов. / И.П. Ашмарин, Н.Н. Васильев, В.А. Амбросов. - Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1974. - 76 с